

sic non ordinatur in aliud, et ipsemet actus voluntatis, qui quodammodo mediat inter ipsam et finem, in ipso fine consistit tanquam in ultimo termino. Ad confirmationem de Deo responsio est clara ex superius dictis, quæstione præcedenti, numero 11, nam in Deo ad intra quatenus se amat propter se, non est causalitas finis proprii, quia non intervenit aliquis actus, qui proprie fiat ex motione finis.

SECTIO III.

Utrum finis exerceat causalitatem suam sub ratione boni cogniti.

Explicuimus causalitatem finis et effectum ejus: sequitur ut dicamus de ratione causandi, seu de virtute, per quam causat. De qua duo sunt certa, circa quæ alia erunt dubitanda et explicanda.

1. *Finis ratio seu virtus, per quam causat, est bonitas.* — Primo igitur certum est, finem in suo genere causare, quatenus quoddam bonum, et conveniens est. Hæc est sententia D. Thomæ 1, 2, quæst. 1, a. 1, in fine corporis, quam late tractat 3, cont. Gentes, cap. 2 et 3, ubi probat, idem esse operari propter finem, et propter bonum: et 1 p., q. 5, a. 4, similiter probat bonum habere rationem finis, ubi in solutione ad 2, in hunc modum explicat illud Dionysii 4, c. de Divinis nominibus: *Bonum est diffusivum sui.* Eandem doctrinam habet Alensis, 1 p., q. 17, memb. 3, et 34, memb. 1, et colligitur ex Aristotele, 1 Ethicor., cap. 7, dicente: *Id esse unicuique bonum, cujus gratia cætera operantur.* Idem lib. 1 Ethic., in fine, et 2, Phys., cap. 3, ubi dicit, *finem et bonum idem esse.* Ratio vero constat ex dictis, quia causalitas finis in hoc consistit, quod trahit voluntatem ad se propter se amandum, vel alia propter ipsum: sed nihil potest trahere voluntatem nisi bonum, quatenus bonum est: ergo bonitas est a qua habet finis virtutem causandi finaliter; est ergo illi ratio causandi.

2. *Exponitur Cajetanus circa rationem causandi finaliter.* — Hanc autem veritatem per se claram, obscuriorem reddit Cajetanus, 1 p., art. 4, q. 5, dicens, bonitatem formalem esse ipsam rationem causæ finalis in actu exercito, non vero in actu signato, nisi tantum fundamentaliter. Quorum verborum sensus in idem redit. Nam per hoc nomen *bonum* non explicatur res sub habitudine ad effectum, seu actum finaliter causandi, et hoc vocavit Cajetanus finem in actu signato, quam rationem non si-

gnificat formaliter ratio *boni*, sed tantum explicat perfectionem objecti, seu convenientiam quam habet cum voluntate, ex qua habet quod finalisare possit, quam habitudinem formaliter explicat nomen, seu ratio *finis*: et ideo dicitur fundari in bonitate. Et hoc modo dixit Cajetanus *bonum* significare rationem finis in actu exercito fundamentaliter, ac si in causa efficiente diceremus calorem, verbi gratia, esse finem agentis fundamentaliter, tamen ut sic non significare formaliter ipsam habitudinem efficientis.

Secundo certum est ut bonum causet finaliter necessarium esse ut cognitum sit; quia appetitus vitalis sequitur formam apprehensam, et ideo ferri non potest nisi in objectum cognitum ut constat ex philosophia, et ex 1 p., quæst. 80 et sequentibus, et ex quæst. 8 et 9, 1, 2, viderique possunt quæ scripsi in disp. 13, Metaphysicæ, sect. 7, et libr. 2, de Orat. mentali, cap. 13. Hinc vero oriebatur occasio disputandi quomodo se habebat esse cognitum ad rationem causandi finalem, an scilicet sit tantum conditio necessaria, vel etiam ratio causandi, et consequenter an bonum causet cognitum finaliter secundum esse cognitum, vel secundum esse reale. Quam quæstionem late tractat 1, 2, quæst. 1, art. 1, Medina, et Cajetanus ibid., et antea in 1 part., quæst. 5, art. 4, et Ferrarius 1, cont. Gent., cap. 44, et aliqui theologi in 2, dist. 1, præsertim Gabriel, part. 5, alii in 2, dist. 25, præsertim Scotus et Capreolus. Sed quoniam hæc res in disput. 23 Metaphysicæ, sect., 8, a me late traditur, et, ut existimo, nihil difficultatis habet, dicam breviter quæ sentio, et quod ad Quæstiones Theologicas postea tractandas est necessarium.

3. *Cognitio objecti finalisantis non pertinet ad rationem causandi finaliter, sed est sola conditio.* — *Existencia realis non ingreditur etiam rationem causandi finaliter.* — Advertendum est ergo, interdum appetere voluntatem objectum cognitum solum in ordine ad cognitionem, ut, verbi gratia, quando contemplando rosam non appetit illam habere, sed tantum considerare et cognoscere, et tunc esse cognitum non solum est conditio, sed est ratio, movendi voluntatem, quia non solum est quid prærequisitum ut voluntas moveatur, sed etiam est terminus appetitionis, cujusmodi est quæcumque alia res quæ judicatur esse conveniens, et hoc modo quando homo delectatur tantum in cognitione non vero in re cognita secundum se, esse cognitum est id, a quo actus accipit suam rationem et bonitatem vel

malitiam: sicut est quando homo appetit videre Deum, illud esse visum pertinet ad formale objectum, quod est causa finalisandi. Aliquando vero voluntas appetit objectum cognitum ut re ipsa illud habeat et consequatur, ut quando appetit sanitatem, et tunc plane ratio finalisandi est bonitas, quam in re ipsa objectum habet, vel apprehendit, quia illud est finis voluntatis, in quod tendit impetus agentis, sed non tendit nisi in esse reale ipsius finis, ut illud habeat et obtineat: ergo. Item, illud habet propriam rationem finis, quo consecuto, quiescit voluntas, et quo deficiente frustratur ab intentione sua, sed non quiescit in sola apprehensione, nisi re ipsa finem consequantur, et nisi hoc obtineat, frustrari dicitur: ergo signum est moveri a fine secundum suum esse reale. Non est autem intelligendum requiri ad causalitatem finis quod res illa, quæ est finis a parte rei præexistat, quia cum solum moveat metaphorice per cognitionem, satis est quod animo apprehendatur, et quasi in imagine representetur; sensus ergo est rem illam secundum esse reale, quod objicitur, et in ea apprehenditur, movere voluntatem, et habere causalitatem finis, quia secundum illud esse judicatur conveniens: movet autem, ut diximus, quatenus conveniens judicatur; cognitio igitur hujus convenientiæ et bonitatis, non est propria ratio movendi, quia tunc voluntas non appetit cognoscere, sed dicitur esse cognitio necessaria per modum approximationis, non quidem secundum locum, sed tantum subordinationem potentiæ animæ; et quia sine illa non habet finis illum modum quo indiget ad suam causalitatem. Et hoc modo explicata hæc sententia clarior est, ut patet ex Scoto, Gabriele, Cajetano et Ferrario, locis supra citatis, et nullam habet difficultatem alicujus momenti.

4. *Notatio pro præcedente doctrina.* — Ut tamen facile dissolvantur multa argumenta, quæ hic multiplicat Medina; oportet ultimo advertere, quod sicut in causa efficiente approximatō non est ratio agendi, sed conditio, potest tamen ratione illius variari actio, si diversum agens applicetur, ita et in hac apprehensione, seu cognitione intellectus, contingere potest, ut ratione illius varietur actio voluntatis, si in objecto aliud esse, seu aliam rationem apprehendat boni, vel mali: quo sensu dici solet finem specificare actum voluntatis, non ut in re est, sed ut apprehenditur: nam licet eleemosyna, verbi gratia, in re sit bona, si quis illam existimat malam,

actio voluntatis non est bona, sed mala. Propter quam rationem videtur dixisse divus Thomas, 1, 2, quæst. 31, artic. 3, ad 1, cum objectum voluntatis sit bonum apprehensum, diversitatem apprehensionis pertinere ad diversitatem objecti, atque idem sentit Cajetanus, q. 30, art. 3. Sed hæc non sunt contraria, quia tunc apprehensio boni tantum variat objectum in quantum in illo apprehendit et applicat diversum esse objecti, atque adeo distinctam bonitatem, vel convenientiam, quæ, ut dixi, est ratio movendi voluntatem. Quocirca quando dicitur objectum movere *ut apprehensum*, cavenda est æquivocatio in illa particula reduplicante: nam si reduplicet solam denominationem provenientem ab apprehensione ita ut ipsa apprehensio sit forma, per quam finis movet, falsum est, ut dixi, si autem reduplicet ipsum esse objectivum, quod apprehendit, sic vera est locutio, atque eodem modo diversitas cognitionis, quæ tenet tantum ex parte potentiæ, aut cognitionis, seu in propriis qualitatibus ipsius actus intelligendi, ut sunt, verbi gratia, quod sit clara, vel obscura, et similis, hæc, inquam, diversitas non variat rationem finis, et consequenter nec motionem voluntatis: at vero diversitas cognitionis, quæ redundat in objecto, scilicet quia aliud est quod cognoscitur, vel alia proprietas in eo apprehenditur, hæc variat finem et motionem, quia proponit, et appropinquat subjectum secundum aliud esse objectivum: unde quasi diversificat illud, et sic reddit diversam cognitionem non ex parte esse cogniti absoluti, sed ex parte objecti quod cognoscitur. Et hæc de causalitate, effectu et principio, seu forma, quæ est principium finis.

SECTIO IV.

Sub qua ratione boni moveat finis, et consequenter an media participant causalitatem finis.

1. *Resolutio affirmans quoad bonum, honestum et delectabile.* — *Dubitatio solum versatur de bono utili, ut sic.* — Cum triplex sit bonum, honestum, delectabile et utile: de duobus primis nulla est quæstio, quia de honesto per se notum est maxime per se expetibile, quinimo ait divus Thomas, 1 part., quæst. 5, art. 6, rationem honesti in hoc consistere, quod sit per se conveniens: de bono vero delectabili dixit Aristoteles 10, Ethic., cap. 2, et cum eo D. Thomas, 1, 2, quæst. 2, art. 6, ad 1, stul-

tum esse querere propter quid appetatur. Nam delectatio ex se habet appetibilitatem. Unde constat utramque hanc rationem boni esse sufficientem ad causandum finaliter, quia quod movet ut per se appetatur, etiam habet vim ad movendum ut alia appetantur propter ipsum finem, si fuerint necessaria, alias prior motio non esset efficax, nam ex efficaci intentione finis sequitur electio medii si necessaria sit. Tota ergo quæstio versatur de bono utili, quod non est propter se bonum, nec propter se amabile, sed tantum propter aliud: loquimur enim formaliter de bono utili, ut sic, nam si contingat bonum quod est utile ad unum finem, esse alias per se conveniens, vel delectabile, illud est accidentarium ad rationem utilis, et sub ea ratione participabit objectum illud aliam rationem finis, nam quatenus utile est, proprie habet rationem medii, et ideo hæc quæstio coincidit cum illa, an medium, ut medium, finaliter causet, in qua re tres excogitari possunt diversæ sententiæ, quas latius attuli, disput. 13, Metaphysicæ 5, sect. 6.

2. Prima est, bonum utile, ex hoc solum quod utile est, atque adeo omne medium, sive sit primum, sive secundum, posse habere rationem causæ finalis. Hanc sententiam videtur indicare Gabriel, in 1, dist. 38, quæst. 1, art. 1, ubi ex sententia Gregorii distinguit triplicem finem, unus est, qui per se appetitur, et alia propter ipsum, qui est finis ultimus in aliqua serie. Alius qui non propter se appetitur, sed alia appetuntur propter ipsum, ut sunt media intermedia: tertius est, qui nec propter se appetitur, nec alia propter ipsum: sed solum ipse appetitur propter alia, ut est primum medium in executione, et ultimum in intentione. Ratio vero hujus sententiæ esse potest, quia causalitas finis consistit in motione voluntatis, sed voluntas non tantum movetur ad finem, sed etiam ad omne medium, quandoquidem illum appetit, nec etiam movetur a solo fine ultimo, seu a bono per se amabili: sed etiam ab ipso bono, et medio utili, ut sic: ergo in illo reperitur causalitas finis. Probatur ultima pars minoris, in qua est difficultas, quia ipsum medium est bonum utile, et utilitas est aliqua bonitas in ipso existens, non enim inhæret in fine, sed in ipsa re, quæ est utilis ad finem: ergo medium ratione suæ utilitatis trahit voluntatem ad se. Secundo, quia voluntas determinatur ad eligendum hoc medium potius quam illud, non a fine, sed a medio, scilicet, quia est magis aptum ad comparandum finem: ergo est in ipso medio causalitas res-

pectu voluntatis ad alliciendam et determinandam illam.

3. Secunda sententia extreme contraria est, nullum medium participare rationem, vel causalitatem finis: cui videtur favere Aristoteles, loco citato supra, sect. 2, num. 2, ex 2, Metaphysicæ, cap. 2, ubi dicit de ratione finis esse, *ut alia appetantur propter ipsum, et ipse non propter alia*; ergo nullum medium habet rationem finis: nec dici potest Aristoteles ibi loqui de fine ultimo; nam potius ex illo primo intendit probare perveniendum esse ad aliquem finem ultimum, et non procedi in infinitum in causâ finali: loquendo ergo de fine ut sic, vere in 2, Phys., cap. 3, dicit, *omnia media etsi inter se subordinata sint, esse propter unum finem intentum*, verbi gratia, propter sanitatem: et 1 Ethic., cap. 7, dicit, *unaquaque serie illud esse finem, quod ultimo appetitur*. Et ideo adjungi potest confirmatio ex ipso nomine Finis; significat enim id, quod est extremum, et in quo sistit voluntas tendens ad finem, sed non habet rationem extremi, nisi id, quod propter se amatur, nec voluntas in alio sistit, nam per quodcumque medium ulterius tendit in finem: ergo.

4. Tertia sententia distinguit: nam medium considerari potest, vel quatenus amatur propter aliud, vel quatenus aliud amatur propter ipsum: et priori ratione negatur habere finis rationem, quia sub illa exercet formalem rationem medii: medium autem et finis ut, saltem ratione formali distinguuntur. Posteriori autem ratione dicitur habere rationem finis, quia ut sic, non exercet rationem medii, sed potius rationem termini, non ultimi, sed proximi et intermedii. Ex quo fit, illud medium, quod est executione primum, seu intentione, ac resolutione ultimum, nullo modo habere rationem finis, quia tantum propter aliud eligitur, et nihil amatur propter ipsum: reliqua vero media, quæ inter primum medium et finem ultimum intercedunt, participabunt rationem finis modo jam dicto. Hanc opinionem tenet Ægidius, in 2, d. 28, quæst. 2, art. 2, et significat Gabriel 2, d. 1, quæst. 5, art. 1, citans Ocham ibi quæst. 3, art. 1, et videtur sententia divi Thomæ 3, contra Gent., cap. 2, ubi in ratione finali inquit: *In his, quæ sunt ad finem, omnia intermedia sunt finis respectu prioris*: et in 2, Phys., in lect. 5, in hunc modum explicat citatum locum Aristoteles, dicens: *De ratione finis non esse, quod sit ultimum simpliciter, sed solum respectu præcedentis*: et eodem modo exponit Aristoteles 1, Eth., cap. 7, ubi certe

videtur philosophus multum favere, nam aperte dicit, non omnes fines esse perfectos et propter se expetibiles, et inter fines ponit divitias et instrumenta artis, quæ sine dubio sunt media ulterioris finis, licet comparentur ut finis respectu earum actionum, per quas fiunt, vel acquiruntur. Inter has sententias hæc postrema melius loquitur, et simpliciter verior est: tamen, quia secunda in aliquo sensu dicit etiam aliquid verum, oportet aliam distinctionem adhibere præter jam dictam. Possumus enim loqui de fine aut quoad propriam causalitatem finis, prout a nobis explicata est, vel solum, quoad rationem et denominationem termini, propter quem aliquid sit.

5. Dico ergo primo, propriam causalitatem finis reperiri tantum in eo fine, qui in sua serie est ultimus, atque adeo in bono tantum, quod propter se amatur, et non propter aliud. Hæc conclusio colligitur ex Aristotele in secunda sententia citato: et probatur ratione, quia omnia media a primo usque ad ultimum, non sunt amabilia propter se, sed solum ratione finis: ergo media non trahunt voluntatem ad se, sed solus finis est, quia trahit voluntatem ad omnia media. Unde divus Thomas, 1 part., quæst. 5, art. 6. Utilia, inquit, dicuntur, quæ non habent in se, unde desiderentur: ergo non habent in se, unde causent finaliter: ergo tota causalitas est a bono per se amato. Secundo, quia media, ut amantur propter aliud, non exercent causalitatem finis: ergo nec illam exercent quatenus aliud amatur propter ipsa: ergo nullo modo sunt finis. Primum antecedens recte probatur, ab ultima opinione, et ex communi modo loquendi omnium philosophorum constat: non enim distinguunt finem qui sit etiam medium, a fine ut fine. Item, quia tota causalitas ipsius finis, ut supra visum est, comprehenditur in illis duobus actibus, *quod propter se ametur, vel alia propter ipsum*: quin potius causalitas finis maxime censetur exerceri in electione mediorum propter finem. Probatur vero prima consequentia, quia si medium, quatenus ipsum eligitur vel amatur, non habet vim causandi finaliter: ergo nec illam habebit, quatenus aliud amatur propter ipsum: quia si non habet vim trahendi voluntatem ad se, multo minus habebit vim trahendi voluntatem ad alia propter se: ergo sola hæc vis et causalitas est in fine. Tertio argumentor ex specificatione actuum, nam omnes actus circa media, sive sint immediate propter finem ultimum in illa serie, sive sint eligendo unum medium propter aliud, omnes, inquam, illi

actus sumunt suam speciem ab actibus voluntatis, quatenus est principium eorum: ergo. Antecedens autem per se notum et certum est, ut latius dicturi sumus, tractatu tertio. Tandem confirmari potest conclusio exemplis: nam in adoratione, verbi gratia, quæ dicitur respectiva, quamvis res adorata sit, verbi gratia, imago, vel calix, vel aliquid hujusmodi, tamen tota ratio et causa adorationis est excellentiæ personæ, propter quam fit adoratio: ita autem se habet medium respectu finis sicut imago respectu personæ representatæ. Simile exemplum est in dilectione, qua proximus amatur præcise propter Deum: nam licet proximus sit res amata, tamen tota ratio et causa ipsius amationis, est bonitas Dei: sic ergo et in præsentia.

6. Dico secundo, considerando in fine habitudinem termini, quæ explicatur illa voce, *propter quam, vel, cujus gratia aliquid fit*: hoc modo dici possunt media interjacentia inter primum medium et ultimum finem, participare rationem finis. Hoc probant fundamenta tertiæ sententiæ et modus loquendi, non solum philosophorum et theologorum, sed Sacræ etiam Scripturæ: sic enim dicitur Christus, verbi gratia, mortuus propter nostram salutem, quamvis ille non fuerit finis ultimus mortis ejus, sed gloria Dei: non potest autem negari, quin per hæc verba explicetur ratio finis, quinimo Aristoteles inde probare solet aliquid esse finem, quia per illum respondemus quæstioni, propter quid. Denique quia constat remotum medium non ordinari ad finem ultimum, nisi mediante proximo medio, ad quod immediate refertur: imo nec habet convenientiam et proportionem cum ipso fine, nisi mediante medio proximo: ergo ordinatur ad illud ut ad propinquum finem, seu terminum: ergo sub hac ratione participat illud medium rationem finis: unde tandem fit medium ultimum in electione, seu resolutione, quod est primum in usu et executione, non enim posset proprie dici finis cum non moveat ut finis, nec propter se aliquid moveat, sed omnino ipsum fiat propter aliud: ergo nec rationem causæ, nec rationem termini, quæ est in fine, proprie participat. Verum est, interdum divum Thomam, 1 parte, quæstione quinta, articulo sexto, vocare bonum utile ut sic terminum proximum motionis voluntatis, sed illud intelligitur non proprie de ratione terminandi, quæ est in fine, sed eo modo, quo omne objectum, seu materia, circa quam versatur actus mentis, seu voluntatis, potest dici terminus ejus, et adhuc sub ea ratione non ipsum objectum, ad quod

determinatur electio, seu motio interior voluntatis, sed ipsemet voluntatis actus est quasi secundum medium, quod ad finem ordinatur, talis electio fit propter finem consequendum.

7. Ex dictis constat responsio ad fundamenta secundæ et tertiæ opinionis, quia prout a nobis exposita sunt, non sunt contraria, et ita fundamenta earum probant assertiones positas. Ad fundamenta vero primæ opinionis, respondetur, quamvis medium, ut amatur propter finem, materialiter terminet actum voluntatis, tamen solum finem esse, qui trahit voluntatem ad huiusmodi materiale objectum, quod non est appetibile, nisi ex bonitate finis. Ad primam vero probationem, quod utilitas est in medio, respondetur, si per utilitatem intelligamus formam aliquam, vel vim activam, ratione cujus medium conferat ad consequendum finem: verum est huiusmodi utilitatem esse in ipso medio: verbi gratia, in potionem amara est virtus expellendi pravum humorem, et sic de aliis: et hoc modo illa forma est aliqua bonitas conveniens illi rei, cujus est perfectio: nihilominus tamen respectu ejus, qui amat huiusmodi rem solum ut medium, tota illa utilitas non est appetibilis, nisi ex bonitate finis, a quo quodammodo extrinsece informatur. Et hoc modo loquendo de bonitate et utilitate medii ut appetibilis est ab operante propter finem, sic negatur intrinsece in medio, sed extrinsece a fine. Propter quod divus Thomas, 1 part., loco citato in num. præced., bonum utile tantum esse analogice bonum.

8. Ad secundam probationem respondetur comparando varia media ad finem, posse inveniri æqualitatem in ipsis mediis ut utilia sunt ad finem, et tunc si voluntas eligat unum præ alio, tota causa finalis illius determinationis est finis, effectiva vero est voluntas libere operans, et possunt in eadem terminatione duo distingui, unum est absolutum, scilicet quod voluntas hoc eligat præ illo, et hoc non est necesse quod sit a fine, nec requirit causam finalem positivam, quia illa comparatio præter electionem unius medii, solum addit negationem alterius, et ad non eligendum non requiritur specialis finis, sed solum quod illud medium non sit necessarium. Atque idem dicendum est (si contingat media esse inæqualia) voluntatem pro libertate sua eligere quod minus utile est, quod, au facere possit, disputabimus infra, tract. 2. At vero quando media sunt inæqualia, et voluntas eligit quod est utilius, totum illud attribuitur fini, ut causæ finali, quia ille, quantum est de se, ad hoc

totum movet, quod si interdum voluntas non ita movetur, non est ex defectu finis, sed ex libertate voluntatis, quæ non patitur necessitatem a fine. Et hoc quidem verum est, quando excessus medii est proprie ac formaliter in utilitate: nam si contingat esse in aliis conditionibus, verbi gratia, quia est suavius, vel delectabilius, tunc non solum a fine, sed ab ipso medio provenit, quod voluntas magis ad illud trahatur, quam ad aliud, sed sub ea ratione medium non se habet ut pure medium, sed admiscetur aliqua ratio finalis finis proximi, quia res illa, quæ est medium, jam non solum amatur propter utilitatem ad aliud, sed etiam, quia est aliquo modo per se bona et amabilis.

SECTIO V.

Quomodo se habeat finis ad objectum adæquatum voluntatis.

1. *Non videri finem adæquatum objectum voluntatis.* — Decisio huius quæstionis ex præcedenti haberi potest, et a D. Thoma tangitur 1, 2, quæst. 1, art. 1, eritque utilis ad ea quæ dicenda sunt, et ideo breviter præmittenda. Ratio autem dubitandi est, quia objectum adæquatum voluntatis est bonum: diximus autem, non omne bonum habere causalitatem finis, sed solum illud, quod est propter se amabile, non autem bonum utile, ut sic. Unde Aristoteles 1, Magnor. moral., cap. 5: *Bonorum, inquit, quedam sunt finis, quedam vero non: unde concluditur argumentum, quia voluntatis objectum est omne id, circa quod voluntas versatur, non solum autem versatur circa finem, sed etiam circa media: ergo non est finis objectum adæquatum.* In contrarium autem est, quia divus Thomas, citato articulo primo, dicit, finem esse objectum voluntatis; et videtur loqui de objecto adæquato, quia alias non recte concluderet voluntatem omnia operari secundum rationem finis, quia potentia operatur omnia sub ratione objecti sui: est enim hoc verum de objecto adæquato, et non de alio, et ideo comparat divus Thomas finem respectu voluntatis colori respectu visus: est autem color objectum adæquatum visus. Confirmari potest ex Aristotele 2, Physic., capite tertio, dicente, *finem et bonum idem esse: et 1, Ethic., capite septimo, illud esse uniuscujusque rei bonum, cujus gratia operatur: ergo sicut bonum, ita et finis est objectum adæquatum voluntatis, quia quidquid voluntas amat est finis, vel propter finem.*

2. *Auctorum varietas in præsentis quæstione.*

—In hac re, qui affirmant, media, ut media, habere causalitatem finis, facile concedunt, finem esse objectum adæquatum voluntatis sub fine media comprehendendo. Alii vero, qui illud negant, docent, finem esse objectum principale voluntatis, quia omnia, quæ voluntas vult, aliquo modo ordinantur in finem: non tamen adæquatum, quia non quidquid voluntas vult, est finis. Alii autem distinctione utuntur. Conradus, ad citatum art. 1, distinguit duplex objectum voluntatis, scilicet per se, et per accidens, et dicit, objectum adæquatum per se, tam motivum, quam terminativum esse finem, media vero solum esse objecta per accidens. Alii denique Thomistæ distinguunt de objecto motivo et terminativo, et docent, finem esse adæquatum objectum motivum voluntatis: non autem terminativum, quia voluntatis actus etiam ad media terminantur. Et hæc sententia magis ad veritatem accedit, quam alio modo, ita declaro. Possumus enim loqui aut de objecto formali, quod est voluntati ratio operandi: aut de materiali objecto, circa quod voluntas operatur, ut videre est in exemplis supra positos, sectione præcedenti, num. 5, de amore proximi propter Deum, vel adorationis imaginis propter rem representatam: nam res, quæ amatur, vel adoratur, est divina voluntas, vel excellentia præcepti, et ideo merito datur objectum formale in istis.

3. *Prima assertio unde probetur.* — Dico ergo primo, rationem adæquatam operandi voluntatis, atque adeo formale objectum adæquatum voluntatis esse finem. Hanc existimo esse mentem divi Thomæ, loco citato, et eam probant, quæ posteriori loco adducta sunt in ratione dubitandi: et sequitur ex dictis in sectione præcedenti, quia tota causalitas finis est in ipso fine non solum respectu sui, sed etiam respectu mediorum: ergo solus finis est adæquata ratio operandi voluntatis, quia illud est voluntatis ratio operandi, quod illam attrahit, seu movet ad operandum. Est autem advertendum, sermonem esse de voluntate operandi proprie ex causalitate finis, in qua non solum exterior effectus, sed etiam interior actus est ex causalitate finis: nam si sit sermo de divina voluntate amante Deum ipsum propter summam bonitatem, objectum ejus proprie non est finis: quia ille actus non est ex causalitate finis: tamen in hoc habet proportionem, quod est de re propter se bona et amabili, quamvis sine causalitate propter summam perfectionem.

4. Sed objicies, quia interdum voluntas nostra operatur circa aliquod objectum, nec intendendo illud ut finem, nec eligendo propter finem, sed per simplicem quamdam complacentiam volendo illud actu imperfecto, quem *velleitatem* vocant: ergo ratio talis actus nullo modo est finis. Cujus signum etiam est, quia talis actus versatur etiam circa rem impossibilem: finis autem cum dicat ordinem ad esse, et ad executionem, semper est aliquid possibile. Respondetur huiusmodi actum semper versari circa objectum, propter aliquam bonitatem, quæ in ipso apparet, vel absolute, vel sub aliqua conditione: et hoc modo etiam ille actus est ex causalitate finis, quia tale objectum per illam bonitatem movet et trahit illam voluntatem ad eliciendum simplicem affectum, et hoc modo etiam ille actus est ex causalitate finis, non quidem ut dicit ordinem ad intentionem, vel executionem, de quo procedit argumentum factum, sed solum ut dicit ordinem ad effectum voluntatis, quem excitat.

5. *Secunda assertio unde probetur.* — Dico secundo, finem non esse objectum materiale adæquatum voluntatis. Hoc probat prior ratio dubitandi in principio posita: quia voluntas etiam versatur circa media: nec recte appellantur media solum objecta per accidens voluntatis, ad eum modum, quo substantia, verbi gratia, dicitur objectum per accidens visus, nam potentia non attingit per proprium actum huiusmodi objectum per accidens, sed solum attingit objectum per se, quod conjungitur objecto per accidens, quod valde remote et extrinsece accipit hanc denominationem: at vero voluntas vere ac proprie versatur circa media immediate et in se attingendo illa per proprium actum distinctum ab illo, quo versatur circa finem ut objectum quod intendit per actum electionis, quo immediate vult et eligit ipsa media: comprehenduntur ergo sub objecto per se, quamvis materiali.

6. *Quæstionculla suborta, an medium simul et finis sint adæquatum objectum voluntatis.* — Sed quæret aliquis, an totum materiale objectum voluntatis comprehendatur sub hoc disjuncto, finis vel medii: nam Scotus, in 1, distinct. 1, quæst. 3, negat, *quia potest voluntas, inquit, habere aliquem actum, qui nec versetur circa finem, nec circa media*, quia potest voluntas esse de bono nec propter se, quod spectat ad finem; nec propter aliud quod pertinet ad media, sed abstrahere de bono ut sic, abstrahendo a bono propter se, vel propter aliud: hoc enim objectum apprehendi potest